

Det psykologiska försvaret i Österrike

bP 505/10

BEREDSKAPSNÄMNDEN
FÖR PSYKOLOGISKT FÖRSVAR

Kurt Törnqvist

Augusti 1966

Meddelande nr 10

Det psykologiska försvaret i Österrike

- Källor:
1. Brigadier Anton LEEB, Leiter der Gruppe Wehrpolitik:
"Ziele, Aufgaben und Stand der Umfassenden Landesverteidigung". Föredrag vid seminariet för publicistik och psykoförsvaret, Strobl, Österrike, juni 1966.
  2. Ministerialrat Dr Otto Timp: Die Geistige Landesverteidigung aus der Sicht der österreichischen Realität. Geistige Landesverteidigung. Bundesministerium für Unterricht. Wien 1963.
  3. Ministerialrat Dr Otto Timp: Geistige Landesverteidigung und österreichische Wirklichkeit. Geistige Landesverteidigung. Bundesministerium für Landesverteidigung. Gruppe Wehrpolitik. Jänner 1966.
  4. Föredrag och diskussioner vid seminariet för publicistik och psykoförsvaret, Strobl, Österrike, juni 1966.

Utvecklingen av Österrikes psykoförsvaret

När man skall tala om det psykologiska försvaret i Österrike måste man börja med att erinra om att det nya Österrike är en ung statsbildning. Österrike återfick sin fulla oavhängighet och suveränitet år 1955 sedan det varit ockuperat alltsedan andra världskriget. Vid uppbyggnaden av landets totalförsvaret har Schweiz tjänat som förebild. I den regeringsförklaring år 1959, då totalförsvaret beslutades, nämndes ej det psykologiska försvaret utan endast de tre övriga komponenterna. Först två år senare, i juli 1961, beslöts att totalförsvaret även skulle omfatta den psykologiska delen. Startskottet för ett omfattande totalförsvaret var därmed givet. Ett halvt år senare var försvarsministern redo att föreslå ett organisationsschema med en konkret ansvarsfördelning. Detta fastställdes av regeringen 1962.

5/10

Det psykologiska försvaret i Österrike

- 1. Kallert, J. Rättslära Anton LEB, leiter der Gruppe Wehrpolitik: "Stille Aufgaben und Stand der Umfassenden Landesverteidigung". Föreläsning vid seminarier för publicistik och psyk-försvaret, Ströbl, Österrike, Juni 1966.
- 2. Ministeriet för Otto Timp: Die Geistige Landesverteidigung und der Stand der österreichischen Wehrpolitik. Geisteswissenschaftliche Abteilung, Bundesministerium für Unterricht, Wien 1967.
- 3. Ministeriet för Otto Timp: Geistige Landesverteidigung und österreichische Wehrpolitik. Geistige Landesverteidigung, Bundesministerium für Landesverteidigung, Gruppe Wehrpolitik, Jänner 1966.
- 4. Föreläsning och diskussioner vid seminarier för publicistik och psyk-försvaret, Ströbl, Österrike, Juni 1966.

Översikten av Österrikes psyk-försvaret

När man skall tala om det psykologiska försvaret i Österrike måste man börja med att erinra om att det nya Österrike är en ung statbildning. Österrike åter fick sin fulla oavhängighet och suveränitet år 1955 och då det varit ockuperat allteftersom andra världskriget. Vid uppbyggnaden av landets totalförsvaret har Schweiz tjänat som förebild. I den regeringstiftelsen år 1959, då totalförsvaret beslutades, nämndes ej det psykologiska försvaret utan endast de tre övriga komponenterna. Först två år senare, i juli 1961, beslutades att totalförsvaret även skulle omfattas den psykologiska delen. Statsrådet för ett omfattande totalförsvaret var därmed givet. Ett halvt år senare var försvarets ministern redo att föreslå ett organisationschema med en konkret ansvarstjänst. Detta fastställdes av regeringen 1962.

25. 10. 67

Enligt detta organisationsschema ansvarar ett arbetsutskott för varje totalförsvarsgren. Varje utskott ledes av ett ministerium. Samordningen av dessa utskott sker sedan av försvarsministeriet (Gruppe Wehrpolitik) i samförstånd med inrikesministeriet. Denna grupp är sedan ansvarig inför förbundsregeringen i dessa frågor. Allt enligt totalförsvarsplanen. För arbetsutskott "G" (Geistige Landesverteidigung) ansvarar undervisningsministeriet. Varje ministerium utser sedan övriga medarbetare och representanter för utskottet. I arbetsutskott "G" ingår sålunda medarbetare från inrikes-, justitie-, kommunikations-, försvars- och utrikesministerierna samt representanter från länsstyrelserna, från intresseorganisationen, stads- och kommunförbunden.

Verksamheten i arbetsutskotten förberedes i s k exekutivkommittéer. För utskott "G" består denna av representanter för undervisnings- och försvarsdepartementen. Sekreteraren i kommittén tillhör undervisningsministeriet, som spelar den ledande rollen i detta sammanhang.

För att förbereda den nya verksamheten anordnade undervisningsministeriet en konferens i juni 1963. Till denna hade inbjudits representanter för skola, folkbildning, publicistik och undervisningsförvaltning. Konferensen resulterade i vissa rekommendationer och diskussionsunderlag rörande Österrikes psykförsvaret.

Arbetsutskottet för psykologiskt försvar konstituerade sig den 11 november 1963. De vid junikonferensen utarbetade förslagen och synpunkterna utsändes därefter till representanter för myndigheter och organisationer för yttrande. I början av 1964 höll arbetsutskottet ett andra sammanträde.

Bland de initiativ, som arbetsutskottet tagit, kan nämnas ett seminarium för Tyrolen, som genomfördes i samarbete med folkbildningsorganisationer och militära representanter. En affischtävlan bland ungdom, som anordnats av österrikiska försvarssällskapet mötte ett positivt gensvar, vilket man räknar som en viss framgång för det psykologiska försvaret. Som en sådan noterar man också det faktum att bland ämnena i ungdomens talartävlan för år 1965 för första gången upptogs ett ämne om psykologiskt försvar. Den 4 december 1964 hölls en annan konferens om psykologiskt försvar. Den senaste konferensen hölls i juni 1966 och behandlade publicistik och psykförsvaret. Vid denna medverkade en schweizisk och en svensk representant. Dessa

Blifft detta organisationsansvar ansvaret för varje totalförsvaret. Varje utskott ledes av ett minister. Sedan ningen av dessa utskott sker sedan av försvaret (Organisationsansvar) i samförstånd med inrikesministeriet. Denna grupp är den ansvariga inför förmyndingsgruppen i dessa frågor. Alla enligt totalförsvaret. För arbetsutskott "G" (Geistige Landesverteidigung) ansvarar undervisningsministeriet. Varje ministerium ansvarar för rika medarbetare och representanter för utskottet. I arbetsutskott "G" ingår såväl medarbetare från inrikes-, justis-, kommunika- tions-, försvars- och utrikesministerierna samt representanter från läsårtidningarna, från intresseorganisationer, stads- och kommunförbänd.

Verksamheten i arbetsutskottet förberedes i en experimentellkommission. För utskott "G" består denna av representanter för läroverksamheten och för arbetsutskottet. Sekretäret i kommittén tiller undervisningsministeriet, som spelar den ledande rollen i detta sammanhang.

För att förbereda den nya verksamheten anordnades undervisningsministeriet en konferens i juni 1963. Till denna hade inbjudits representanter för skola, folkbildning, bibliotek och undervisningsförvaltningskonferens resulterade i vissa rekommendationer och diskussioner. Därför förberedde Österrikes psykologiska

Arbetsutskottet för psykologiskt försvar konstaterade sig den 11 november 1963. De vid konferensen utarbetade förslagen och synpunkterna utarbetades därefter till representanter för myndigheter och organisationer för utvärdering. I början av 1964 höll arbetsutskottet ett andra sammankommande.

Bland de initiativ, som arbetsutskottet tagit, kan nämnas ett seminarium för tyroiser, som genomfördes i samarbete med folkbildningsorganisationer och militära representanter. En allmänbildningskurs, som anordnades av österrikiska försvarsinstitutet möttes ett positivt gensvar, vilket man räknar som en viss framgång för det psykologiska försvaret. Som en sådan noterar man också det faktum att bland annat i ungdomens talartävlingar år 1963 för första gången upptogs ett ämne om psykologiskt försvar. Den 4 december 1964 hölls en annan konferens om psykologiskt försvar. Den bestod av konferensen hölls i juni 1966 och behandlade publicering och psykologiskt försvar. Vid denna medverkade en representant och en svensk representant. Dessa

orienterade om det psykologiska försvaret i sina resp länder. Denna redogörelse bygger i huvudsak på de föredrag, som hölls, och det material, som lämnades vid denna konferens.

Begreppet "Geistige Landesverteidigung"

Vad lägger man i Österrike in i begreppet "Geistige Landesverteidigung"? Uppenbarligen är detta begrepp så pass nytt att man ännu ej stannat för en bestämd definition utan alltjämt rör sig med flera olika begreppsbestämningar.

1. Den uppfostran till pacifism, som bedrivits sedan 1849.

Den bestämning av det psykologiska försvaret, som vi använder här i Sverige, är att det har till uppgift att bevara och stärka befolkningens försvarsvilja och motståndanda. Denna definition förekommer även i Österrike men betraktas av många som alltför snäv. Man menar att psykologiskt försvar gäller mera än detta.

Men denna utveckling är inte enbart ungdomens fel, ty ungdomen är en

Vid seminariet den 4 december 1964 försökte man finna en definition på begreppet psykologiskt försvar. Utan att göra anspråk på en slutgiltig formulering, lade man fram följande arbetshypotes: "Med psykologiskt försvar förstås alla de ansträngningar, som syftar till att väcka, främja och bevara medborgarnas andliga beredskap till försvar av Österrike." Denna påminner om den svenska definitionen men även den anses alltför snäv. En mera omfattande bestämning lyder att psykologiskt försvar skall främja medborgarnas statstanke och statsmedvetande. Detta luktar tysk filosofi men man avser närmast att man bör främja medborgarnas känsla av samhörighet med det egna landet. Ännu längre går följande definition: "Psykologiskt försvar kan blott upprätthållas med medborgare, som för sig och sin gemenskap har viljan till självhävdelse, självbestämmande av tillvaron och självansvar."

Även den schweiziske representanten, chefredaktör Oskar Reck, ansåg att man hellre borde tala om andlig självhävdelse än om psykologiskt försvar.

Psykförsvar är en uppfostringsfråga

Med en sådan uppfattning om psykologiskt försvar är det knappast förvånande att man anser att det psykologiska försvaret beror på den andliga-moraliska hållningen hos befolkningen. Följaktligen blir det psykologiska försvaret i främsta rummet en uppfostringsfråga. Det

orienterats om det psykologiska försvaret i sina resp länder. Denna redogörelse byggde på två grundläggande begrepp, nämligen "försvaret" och "den nationella försvarsmakten", som jämfördes vid denna konferens.

Begreppet "nationalekonomisk försvarspolitik"

Vad lägger man i Österrike in i begreppet "nationalekonomisk försvarspolitik"? Uppenbarligen är detta begrepp så pass nytt att man ännu ej stannat för en bestämd definition utan alltså rör sig med flera olika begreppsbestämningar.

Den bestämning av det psykologiska försvaret, som vi använder här i Sverige, är att det har till uppgift att bevara och stärka befolkningens försvarsvilja och motståndskraft. Denna definition förekommer även i Österrike men betraktas av många som alltför snäv. Man nämner ett psykologiskt försvar gäller mera än detta.

Vid seminariet den 4 december 1964 föröskte man finna en definition på begreppet psykologiskt försvar. Utan att göra anspråk på en särskilt gyllig formulering, läste man fram följande experimentypotes: "Med psykologiskt försvar förstås alla de åtgärder som syftar till att väcka, främja och bevara medborgarnas andliga uthållighet till försvar av Österrike". Denna påminner om den svenska definitionen men även den anses alltför snäv. En mera omfattande bestämning lyder att psykologiskt försvar skall främja medborgarnas statiska och statiska vetande. Detta lyfter tysk filosof till man svar närmast att man bör främja medborgarnas känsla av samhörighet med det egna landet. Ännu längre går följande definition: "Psykologiskt försvar kan därför upprätthållas med medborgare, som för sig och sin gemenskap har viljan till självavblåsning, självbestämmande av tillvaron och självöverlevnad".

Även den schweiziska representanten, chefredaktör Oskar Rook, ansåg att man behövde tala om andlig självavblåsning om psykologiskt försvar.

Psykologiskt försvar är en upplösningssågar

Med en sådan upplösning om psykologiskt försvar är det knappast förvånande att man svarar att det psykologiska försvaret beror på den andliga-moraliska hållningen hos befolkningen. Följaktligen blir det psykologiska försvaret i första rummet en upplösningssågar. Det

gäller att hos de enskilda medborgarna skapa en andlig-moralisk hållning, dvs vissa positiva attityder till staten och det militära försvaret. Detta måste ske genom en planmässig uppfostran. Under sådana omständigheter är det ej heller märkligt att undervisningsministeriet fått ta ansvaret för det psykologiska försvaret.

Denna andliga hållning är ännu inte för handen hos det österrikiska folket, menar man. I två artiklar om "Geistige Landesverteidigung" hävdar ministerialrat Otto Timp att orsakerna till detta förhållande i främsta rummet är följande tre:

1. Den uppfostran till pacifism, som bedrivits sedan 1945.
2. Den välståndsbekvämlighet, som utbrett sig och som haft en katastrofal inverkan på individens inre hållning.
3. Bristen på vilja till självtukt och självansvar, särskilt hos den unga generationen.

Men denna utveckling är inte enbart ungdomens fel, ty ungdomen är en produkt av den fostran, som den vuxna generationen ger de unga. Uppfostran till tukt och hållning har även försvagats av olämplig pedagogik. Här slår Timp ner på Ellen Keys "berömda" bok "Barnets århundrade", som lett till en vekhetens pedagogik.

Psykförsvaret är PR-verksamhet för Bundesheer

Den proklamerade neutraliteten måste kunna militärt försvaras. Här pekar man på Schweiz och Sverige som exempel. Men det gäller att övervinna den resignation, som utbrett sig hos folket, om möjligheterna att kunna försvara sig. Och det gäller i detta sammanhang att skapa en positiv inställning till det militära försvaret, till Bundesheer. Psykologiskt försvar blir med denna uppfattning också en slags PR-verksamhet för Bundesheer. Vid en av de nämnda konferenserna hölls exempelvis ett föredrag om "Das Soldatenbild von heute" och i serien "Hefte zur geistigen Landesverteidigung" har man utgivit följande två skrifter: "Das moderne Kriegsbild und der Officier" samt "Bundesheer und Volksbildung".

Det är symptomatiskt att man knappast talar om motståndssanda och motståndsvilja. Genom att psykförsvaret på detta sätt inriktas på enbart en stödjande faktor vid militärt försvar blir psykförsvaret mera inriktat på soldater och officerare, får överhuvudtaget en mera militär inriktning.

... att hos de enskilda medborgarna skapa en ...
... som visar positiva ... till ...
... Detta måste ske genom en ...
... omständigheter är det ej heller ...
... fått ta ansvaret för det psykologiska ...

... denna andliga hållning ...
... "Gutartige Landesverfassung"
... hävdar ... att orsakerna till detta ...
... följande ...

1. Den uppträda till ... sedan 1945.
2. Den välsädesövning ... som ...
3. ...

... Men denna utveckling är inte ...
... produkt av den ...
... förtjänst till ...
... pedagogik. Här ...
... "handboken", som ...

Psykisk försvär är PR-verksamhet för Bundeswehr

... Den proklamerade neutraliteten måste ...
... på Schweiz och Sverige som exempel. Men det gäller att
... den reaktion, som ...
... att kunna försvare sig. Och det gäller i detta sammanhang att
... en positiv inställning till det militära försvaret, till Bundes-
... psykologiskt försvaret blir med denna uppfattning också en ägas
... PR-verksamhet för Bundeswehr. Vid en av de nämnda konferenserna
... ett fördrag om "Das Soldatenbild von heute" och i
... "Reife zur gutartigen Landesverfassung" har man uttryckt
... "Das moderne Kriegsbild und der Offiziersant
... "Bundeswehr und Volkbildung".

... Det är symptomatiskt att man knappast ...
... Genom att psykisk försvaret på detta sätt ...
... vid militärt försvaret blir psykisk försvaret ...
... på soldater och officerare, för överhuvudtaget en ...
... inställning.

Schweiz uppskattat föredöme, ej Sverige

Det är knappast förvånande att Schweiz för österrikarna ter sig som en mera lämplig modell än Sverige då det gäller psykförsvaret. I Schweiz anses den inre halten hos befolkningen vara mera föredömlig än i Sverige. Med gillande citerar Timp en schweizisk författare, som en gång präglat satsen: "Die Schweiz hat keine Armee, sie ist eine Armee". Detta syftar inte enbart på den schweiziska milisarmén utan främst på schweizarnas inre hållning.

Sverige framstår däremot för österrikarna som ett land i moralisk upplösning. Hör bara vad ministerialrat Timp säger: "Mag Schweden auch in materieller Hinsicht der Schweiz überlegen sein, in der inneren Haltung seiner Bürger trifft dies aber kaum zu. Mit Staunen hören wir immer davon, welche Sorgen Schweden mit seiner Jugend hat, die sich dem 'Süssen Leben' und vor allem dem Alkoholmissbrauch in einem Ausmasse zuwendet, das - wie ich fast sagen möchte - einer Negierung dessen, was wir unter der zuchtvollen inneren Haltung eines Volkes verstehen, gleichkommt."

Man kan också förstå att för österrikarna måste utformningen av Sveriges psykförsvaret kännas som en kalldusch. Österrikarna ser psykförsvaret som en individuell-andlig-moralisk uppgift, som måste genomföras i fred, eftersom den inre hållningen måste skapas innan ett eventuellt krig bryter ut. Efteråt är det för sent. Någon förberedelse för psykförsvaret i krig är enligt uppgift ännu icke påbörjad. I motsats härtill har vi i Sverige en organisatorisk-teknisk-vetenskaplig inriktning på förberedelser för ett psykförsvaret vid ett eventuellt krig, under det att vi menar att staten i fred ej bör ha något organ som kan bedriva en upplysningsverksamhet som skulle kunna misstänkas för propaganda. Man kan förstå att schweizarnas modell förefaller österrikarna mera tilltalande.

En liten framgång för det svenska synsättet på psykförsvaret kunde dock noteras i slutomgången, då en redaktör redogjorde för amerikanska undersökningar, som visade att massmedierna hade en mycket liten direkt verkan på opinionsbildningen och att gruppinflytandet var mera betydelsefullt. Man föreslog nämligen vid den efterföljande diskussionen att till en kommande konferens inbjuda de politiska organisationerna och kvinnoorganisationerna.

Svenska psykiatriska föreningen, 27
Det är knappast förvånande att Sverige för österrikarna ser sig som
en moraliskt moderat nation. I
Sverige anses den inte ha den betydelse som den för österrikarna
har i Sverige. Med andra ord österrikarna ser Sverige som
en gång östligt nation. "Det Sverige har varit är en
"Armen". Detta betyder inte endast på den svenska militära utrustning
främst på svenska inre försvar.

Svenska främsta försvar för österrikarna som ett land i moralisk upp-
lösnings. Här bara vad ministeriet har sagt: "Så som Sverige
in materielle Hinsicht det svenska försvar som i den inneren
Hälsning som till följd av detta är att Sverige har en
immer desto mer betydelse för Sverige med sin egen försvar, det är
den 'Svenska försvar' som för alla den alkoholisering som är en
någon månader, som - som för alla andra - en annan
dessa, som är under den svenska inneren försvar som för
österrikarna."

Man kan också förstå ett för österrikarna måste utvecklingen av öve-
riga psykiatriska kända som en kallblodig österrikarna ser psyki-
atriska som en individuell-ändlig-moralisk upplöst, som måste genom-
föra i fred, eftersom den inte heller måste skapas innan ett
eventuellt krig utbryter. Bland annat för det för österrikarna
att psykiatriska i krig är enligt upplöst som löst. I
moraliskt läge är i Sverige en organisatorisk-psykiatriska-
lig inriktning på försvar för ett psykiatriska vid ett eventuellt
krig, under det att vi inte är i krig. I krig är något östra
som kan betyda en utveckling som skulle kunna misslyckas
för propaganda. Det kan förstå att svenska modell försvar
österrikarna som tillstånd.

En liten framgång för det svenska försvar på psykiatriska kunde
dock noteras i utvecklingen, då en redaktör redogjorde för amerikanska
undersökningar, som visade att massmedier hade en mycket liten di-
rekt verkan på opinionssvaren och att gruppsvaret var mer
betydelsefullt. Men förstås någon vid den efterföljande diskusio-
nen att till en kommande konferens inbjuda de politiska organisa-
tionerna och kvinnorganisationerna.

En annan syn än vår

Man ser alltså i Österrike på psykförsvaret på ett annat sätt än vi. Även om mycket av den österrikiska uppfattningen om psykförsvarets uppgifter och inriktning kan förefalla oss främmande, är den dock en påminnelse om att vår egen lösning på problemet ej är den enda tänkbara. Vid en tidpunkt då beredskapsnämndens verksamhet anses mogen för en omprövning, synes det vara på sin plats med en orientering om hur andra länder lagt upp sitt psykologiska försvar.

10. 01 55
M. 001

En annan syn på vår

Man ser alltså i Östrik på psykiatrin som ett annat sätt än vi.
 Även om mycket av den österrikiska uppfattningen om psykiatris
 uppgifter och inriktning kan föreläsa oss främmande, är den dock en
 påminnelse om att vår egen lösning på problemet ej är den enda tänk-
 bara. Vid en tidpunkt då behandlingsmetodernas verksamhet anses någon
 för en omprövning, synes det vara på sin plats med en orientering om
 hur andra länder läst upp sitt psykologiska förhållande.

KUNGL. BIBL.
 25. 10. 67 ✓
 STOCKHOLM